

JOSEP ESCOBAR, entre «CARPANTA» i «ZIPI-ZAPE»

Un dels personatges més estimats en els depauperats anys 50 fou el del pobre Carpanta. Després d'una postguerra de misèria, racionament i gana, neixia a les planes de «Pulgarcito» un individu de coll emmidonat que vivia increïbles aventures a la recerca d'alguna cosa per menjar. El drama de Carpanta era el drama que havia viscut el país anys enrera, tractat amb un finísim regust humorístic. El seu pare fou Josep Escobar, un dibuixant barceloní nascut a començaments de segle que creia fermament en el llavors menyspreat art de la historieta.

Josep Escobar és un dibuixant incansable. Al llarg de la seva vida ha creat milers d'històries. Afirma que «encara tinc desperta la imaginació per poder anar escrivint històries, sense que aquestes es repeteixin». És un dels dibuixants clàssics catalans; la seva trajectòria comença als anys vint a remolc dels grans dibuixants de l'època. Poc a poc anirà consolidant el seu nom fins que crea a la dècada dels 50 els personatges de *Carpanta*, *Petra* i posteriorment *Zipi i Zape*, que esdevindran les seves creacions més populars. Ell mateix s'autoclassifica com un dibuixant de la vella escola: «Sempre he dibuixat els meus personatges primer a

llapis i els he resseguit acuradament amb el plomí. No crec en el ròtrings, ni aquests invents moderns». Els seus personatges encara són vius avui dia, i ell setmana darrera setmana confecciona prop de deu planes d'histories.

Josep Escobar ens rep en el seu pis de la zona alta de Barcelona. És un home meticolós i polit. Tota la seva llar és plena de records de temps antics. Caricatures de la seva persona realitzades per insignes dibuixants coronen el passadís d'entrada. Ens acompanya fins a una petita habitació conservada com si es tractés d'un sagrari personal. Allà té guardats bona part dels quaderns publicats, té enquadrats

-17-

tots els números de la revista *Zipi-Zape* que ha publicat fins ara, a més de guardar com preats tresors uns curiosos llibres sobre la història del «dibuix gràfic» i dels «dibuixos animats» escrits per ell amb motiu d'uns cursets de dibuix. Però l'element clau del seu sagrari és la taula de dibuix. Un vell escriptori de fusta al costat del qual guarda tots els estris claus de la seva feina: llapis, plomins, gomes, regles, elements tots ells clàssics en el dibuix.

«El primer dibuix que vaig cobrar, el vaig fer quan tenia uns quinze anys a Granollers; va ésser la capçalera d'unes cartes de la sabateria Riera de Granollers. Jo no sé d'on em ve l'afició al dibuix. De petit m'agradava fer ninots a l'escola, i només esperava que arribés el dijous, que era el dia que fèiem dibuix. Juntament amb un amic que es deia Vidal ens vàrem proposar ésser dibuixants. Quan teníem uns setze anys, en la revista «*El virolet*» es va fer un concurs d'humor. Hi vàrem enviar una historieta que fou el primer dibuix que ens varen publicar. Casualment després d'això vaig escriure un conte sense il·lustracions i el vaig enviar a la revista «*Pulgarcito*», que en els anys vint ja existia. Curiosament la primera cosa que em varen publicar a l'editorial Bruguera va ésser un conte sense dibuixos, que me'l firmaren Pepito Estobar. Això em va animar a començar a fer coses per a la Bruguera i em varen acceptar per començar a

dossier

fer historietes. Puc dir que vaig tenir certa sort i que no vaig viure el drama del dibuixant que intenta com sigui obrir-se camí pel seu compte».

En els anys vint el món del dibuix a Catalunya era molt pobre, però hi havien experiències editorials aïllades. L'editorial Bruguera era llavors una petita empresa familiar que llançava publicacions infantils: «En els anys vint la Bruguera ja publicava *«El Pulgarcito»* i una revista que es deia *«El Sigronet»*, que era en català. Les historietes que feia anaven principalment al *«Sigronet»*; cada quinze dies publicava uns dibuixos que alternàvem amb el dibuixant, que actualment ja és mort, Martí Bas. Però, de tot això, pràcticament no en veiem ni cinc. Sols rebíem a casa nostra la revista gratuïtament. En aquell temps a Granollers es publicava un setmanari que es deia *«La Gralla»*; llavors vaig començar a fer dibuix de debò. Era el temps que estaven de moda els dibuixos de multituds de l'*«Opisso»*, i jo vaig inventar uns dibuixos de festes típiques de Granollers amb aquesta idea de representar multituds. Una altra revista en què vaig col·laborar i que em va representar els primers ingressos econòmics fixos fou *«L'esquella de la Torratxa»*, que va servir-me per convertir-me en professional».

Una de les altres revistes que marcaren la vida de Josep Escobar fou la popular revista satírica de l'època *«El Papitu»*: «Vaig alternar les meves col·laboracions professionals a *«L'esquella de la Torratxa»* amb les del setmanari humorístic *«El Papitu»*. Era un setmanari molt famós; fins i tot hi havia una cançó que deia: *«El Papitu és un periòdic més famós que el xeringitu. El Papitu! El Papitu, Les senyores quan el compren se l'amaguen al manguitu. El Papitu, El Papitu, El Papitu n'és molt aixerit»*. Unes oposicions al cos de Correus em varen portar fins a Madrid, on vaig entrar en contacte amb la revista *«Gutiérrez»*, en què vaig publicar algun dibuix. En tornar a Barcelona vaig continuar a *«El Papitu»* i a la revista *«El pocholo»*, on vaig estar durant tot el temps de la República. Quan va esclatar la guerra jo havia de començar a treballar amb la revista *«Mickey»*, una de les millors revistes gràfiques d'aquella època, cosa que no va poder ésser possible».

«Com que jo havia treballat a «L'esquella de la Torratxa» i «El Papitu», acabada la guerra em consideraren subversiu»

Acabada la guerra Josep Escobar va tenir els primers problemes amb el poder

Amb els seus personatges tan entranyables, als quals Escobar ha donat vida (Foto: Àngel Quintana)

franquista: «Com que jo havia dibuixat a *«L'esquella»* i a *«El Papitu»*, ho varen considerar subversiu. Em varen depurar i de la manera que vaig poder vaig intentar dibuixar com em va ésser possible. Curiosament els primers treballs varen ésser en el camp dels dibuixos animats. Vaig inventar un personatge que es deia *Civilón*, que no tenia res a veure amb la guàrdia civil; era un simpàtic toro que va ésser famós per haver-li estat perdonada la vida a la Plaça de Braus. Eren unes sèries curtes de dibuixos. Fer dibuix animat era una cosa complicada; a mi ningú no me n'havia ensenyat i havia d'experimentar de la manera que podia. Una anècdota curiosa fou que en un temps en què dibuixar amb cel·luloide era molt difícil perquè quasi no n'hi havia, un dia se'n va ocórrer la idea d'anar a veure els fotògrafs que llavors feien les fotografies amb plaques de cel·luloide. Dels seus arxius de fotografies de casament agafàvem les plaques, les netejàvem i intentàvem dibuixar amb allò. Entre les pel·lícules de dibuixos animats populars en què vaig participar cal esmentar el film *«Erase una vez»*, sobre el conte de la ventafocs, que va produir la companyia *«Estela films»*.

Cap als anys 50 Josep Escobar torna a treballar a l'editorial Bruguera i comença a idear els seus personatges populars: «Amb la Bruguera al principi, com que no estava permès fer revistes infantils, a part de l'oficial *«Chicos»*, haviem de fer unes edicions sense títol concret, en què vàrem començar a publicar historietes diferents. Generalment, adaptacions de contes clàssics com per exemple *«La rateta que escombrava l'escaleta»*, etc. En donar-se el permís de fer revistes d'humor va sortir el *«Pulgarcito»*, que havia estat parat durant molts anys».

«Hi havia un personatge de «Popeye» que sempre menjava; a mi em va fer gràcia fer-ne un que mai no mengés»

Cap a l'any 1946 apareix a les planes del nou *«Pulgarcito»* per primer cop el personatge de *Carpanta*: «No estic massa segur a partir de què va néixer el personatge de *Carpanta*. Es diu que fou fruit dels racionaments de la postguerra a Barcelona. Potser sí, però tampoc no ho puc

assegurar. En part sí que va influir tot això. Així per exemple una de les coses que recordo i que em varen marcar profundament era un dia que a la plaça Universitat hi havia una dona que venia pa i se'l treia de sota les faldilles. Aquestes coses i la gana que passàvem varen anar influïnt. A part que en aquell temps en les pel·lícules de *Popeye* hi havia un personatge que aquí l'anomenaven *Zampabollós* que sempre menjava, a tota hora menjava. A mi em va fer gràcia poder contrarestar aquell personatge que sempre menjava amb un altre que no mengés mai».

La crítica social era una cosa inhabitual en l'època franquista. El personatge de *Carpanta*, però, de manera soterrada va poder establir les bases d'una aguda sàtira social: «Com que jo anteriorment a «L'esquella» havia realitzat dibuixos polítics, la meua mentalitat ja era crítica. Doncs en fer un personatge que passava gana, jo en aquells moments ho feia amb pretensions de criticar la situació que estàvem vivint. De la mateixa manera que uns anys després del *Carpanta* neixia el *Zipi-Zape*, que en el fons també tenien dins seu una forta crítica social. Si repasseu les historietes de *Zipi-Zape* veureu que el pare de *Zipi-Zape* és un senyor creat a l'antiga, ordenancista, masclista, que tracta els nanos amb un excés de disciplina. Hi ha la intenció de crítica del tipus de família dominant en què els nanos eren excessivament controlats. Això ho vaig fer un xic a partir dels records de petit, en què veia que jo amb el meu pare ens tutejàvem i érem tan amics; en canvi sabia que amics meus quan arribaven a casa seva el primer que havien de fer era anar a besar la mà del pare i no el podien tutejar. Després per exemple va sortir el personatge de la *Petra*, que també amaga una dura sàtira social. La *Petra* és una noia que té els orígens més enllà de l'Ebre. Ella arriba a Barcelona de minyona i s'hi troba bé, però no vol sentir parlar mai malament del seu poble. Per a ella el seu poble era el més gran que hi havia. Era un xic el problema de l'emigració a Barcelona que es produïa en aquell temps i dels problemes d'adaptació a la ciutat».

«Els dibuixants que havíem viscut la guerra reflectíem una altra manera de viure en les nostres historietes»

Els personatges creats per Escobar, com molts d'altres publicats en les primeres revistes humorístiques d'editorial Bruguera, varen connectar molt ràpidament amb la gent: «Sap per què connectaven tant amb la gent i avui dia encara hi connecten? Això és degut que la Bruguera va tenir la vista de reunir un equip de gent que tots havíem treballat en un temps de règim liberal. Peñarroya, Jorge, Urda, Cifré, tots érem dibuixants força grans. Encara que no es volgués fer expressament, les nostres historietes reflectien una altra manera de viure. Reflectien la visió que tenia del món una gent que havia dibuixat abans de la guerra. Una altra qüestió important era que nosaltres no vàrem

pensar mai en una forma d'histories exclusivament infantils. El model d'histories que confeccionàvem era completament diferent del model d'histories que feia per exemple el «T.B.O.». Les nostres eren unes historietes que els nanos entenien i els grans gaudien amb elles. A més en nosaltres va influir molt el cinema. Ja no parlem de les pel·lícules de Walt Disney, que varen marcar tots els dibuixants, sinó aquelles pel·lícules de Charlot, Buster Keaton, Charles Chaplin, Harold Lloyd. Aquesta gent feia pel·lícules en què hi havia un personatge central. Aquest tipus d'humor a partir d'un personatge que té una psicologia molt especial i uns comportaments molt marcats creava unes personalitats que connectaven amb la gent. El públic estimava els personatges i connectava amb les seves peripècies. Els primers que vàrem traduir aquestes personalitats cinematogràfiques amb historietes dibuixades, crec que aquí a Catalunya vàrem ésser nosaltres».

Els còmics estrangers també varen jugar un paper molt important a l'hora de marcar als dibuixants catalans: «Si en aquell temps hi havia *El aventurero*, *Flash Gordon*, *El mago Merlin*, *Terry y los piratas*, tots aquests personatges lògicament ens varen marcar. Però en el camp de l'humor no eren gaires els personatges estrangers que tenien difusió. Crec que aquí fèiem un humor més entenedor que a l'estranger i per això la gent hi connectava. Potser els estrangers eren massa cerebrals i intel·lectuals».

Tornant a la revista «*Pulgarcito*» com a capdavantera de l'humor de l'època, Escobar pensa que no hi havia una direcció homogènia dins de la revista: «No hi havia una direcció que digués el que havíem de fer. Va ésser una concordança que es va crear de manera espontània entre els diversos dibuixants. Potser això era degut que ja érem homes fets. Per exemple llavors no existia allò que hi ha un guionista i després un dibuixant. Els de la meua generació entràrem en el camp del dibuix com a dibuixants i guionistes. Quan jo era jove recordo que coneixia molts de nois que sabien dibuixar molt bé, però que eren absolutament incapaces de pensar i crear un guió. En canvi ara un bon dibuixant pot anar a la redacció d'una revista i trobar-hi un guionista amb el qual es pot entendre i treballar tots dos de manera conjunta».

«No he deixat mai que ningú em fes els meus personatges»

L'èxit de les primeres revistes va disparar altres publicacions, els personatges s'anaren multiplicant i anaven apareixent simultàniament en diverses revistes de la mateixa editorial: «Després al cap d'un temps va sortir el *DDT*, el *Can-Can*, i un ampli ventall de revistes. Amb els anys es va creure convenient aprofitar el nom dels personatges més populars per tal de crear revistes amb els seus noms; aquest és el cas de «*Zipi-Zape*», «*Mortadelo*», etc. Els personatges varen créixer i ens varen començar a demanar altres creacions.

Una cosa sí que puc afirmar: jo no he deixat mai que ningú em fes els meus personatges. Sempre he procurat que tots els dibuixos de *Zipi-Zape* i *Carpanta* que han aparegut publicats fossin fets per mi, tant el guió com el dibuix. Sempre he treballat amb un ritme constant. Ara que sóc més gran he baixat una mica més la producció; calculo que faig entre 10 i 12 planes d'histories setmanals. També sempre he procurat no repetir massa les historietes, alguna vegada he tret alguna idea d'una història feta fa molt de temps, però repetir-les no ho he fet mai. Generalment em sole inspirar en coses que passen al meu entorn. Per exemple ara començo a estar cansat d'un individu que es passa tot el dia tocant el piano al pis de dalt. Pot ser una música agradable, però tot el dia acaba fent mal de cap. Doncs bé, a aquest senyor que toca el piano, ja li tinc dedicada una història de *Zipi-Zape*.

En aquest punt determinat aturem la nostra xerrada. Nosaltres restem una estona més en el despatx de Josep Escobar. Ens comença a ensenyar unes planxes de «*Zipi-Zape*» que té a punt per portar a l'editorial. En un racó dels dibuixos té el full amb el text adequat que s'ha d'incloure a cada un dels globus de diàleg que conformen les vinyetes. Posteriorment ens ensenya un intent de fer una mena de «*Cine Mix*» amb els personatges de *Zipi-Zape*; l'invent no deixa d'ésser curiós. Ens parla de la seva experiència com a escriptor d'obres teatrals. I comença a dibuixar-nos una vinyeta de *Zipi-Zape*. Amb meticulositat comença a fer l'esquema de la vinyeta a llapis, el perfecciona amb el llapis i pausadament ressegueix els seus personatges amb la «*plumilla*». Ha invertit una bona estona de temps per realitzar una senzilla vinyeta. Irònicament li comentem que ens digui la quantitat d'hores que ha invertit dibuixant *Zipi-Zape*: «Moltes, són francament incalculables. Encara que aparentment sembla fàcil dibuixar uns personatges, no deixa d'ésser cosa que vol molt de temps i de paciència».

¡IDEAAA!

